

УДК 378.1

Тищенко В.М., доктор філософії, професор ©*Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького***РІВЕНЬ ВИКЛАДАЦЬКОГО ФАХУ: ДЕ-ЮРЕ І ДЕ-ФАКТО**

Пригадується бурхливе народне віче, на якому один із ораторів – мабуть, тих, хто керується у своїх оцінках переважно емоціями, кричав у мікрофон: „Сьогодні все продається! Все купується! Все у нас можна купити! Все, окрім здоров'я!!!”

Бачачи, наскільки схвильованою була ця, немолода вже людина, як тремтіли в неї натружені довгими роками праці руки, і як болісно-приречено дивилися очі, – не вистачило сміливості підійти і сказати: „Ви дещо помиляєтесь, Добродію. Поміляєтесь стосовно здоров'я. Воно давно вже купується. Адже, коли захворіє бідна людина – один прогноз, захворіла багата – прогноз інший. Можливості бідного окреслюються, як правило, довжелезною чергою у районній поліклініці (варіант – багатомісною шпитальною палатою), поспішним і не завжди, даруйте, кваліфікованим лікарським оглядом, традиційними пігулками...

А можливості (по гаманцю) багатого – від кращих лікарів, кращих клінік, кращих ліків своєї країни до найкваліфікованіших лікарів, найсучасніших клінік і найефективніших ліків, які тільки є на Земній Кулі”.

І все ж у гірке узагальнення „Все продається, все купується!” внесемо одне аксіоматичне заперечення: назвемо те, що **за всіх часів і режимів не купувалося, не купується і не буде купуватися ніколи – Розум, Здібності, Талант.**

Офіційну, формальну „значущість” можна, кажуть, сьогодні придбати. Називаються навіть ціни... Не знаю. Бог милував. Однак при всій стриманості у висновках мусимо зауважити, що система видачі посад, нагород, звань, ступенів, рангів на сьогодні дискредитована.

При цьому ще й виникає питання: а чи не забагато у нас отих професійних відзнак? Хто пригадає хоча б одну державу з числа лідерів у соціально-економічному розвитку та життєвому рівні, де було би щось подібне?

В усьому (за мізерним винятком) світі професіоналізм чи навпаки – непрофесіоналізм того чи іншого працівника має лише одну відзнаку – його власне ім'я. Є добрий фахівець ”Джонсон” і гірший фахівець ”Томсон”. Все. Подальше зробить Його Величність Ринок Послуг – юридичних, медичних, наукових, педагогічних, інженерних і т.д., і т.п. **Імена висококласних майстрів своєї справи та їх конкурентів нижчого професійного рівня швидко стають відомими.** І клієнти, пацієнти, партнери йдуть до кращого. Як все просто, і як все мудро одночасно. І не треба кращому працівникові чекати (дадуть-не дадуть) ще й чиновницької оцінки свого фаху у вигляді почесних знань та відзнак. І не зможе

негідний працівник неправедними шляхами роздобути оті звання й відзнаки. Їх просто не існує.

Гадаємо, це непогана модель виробничо-соціально-**моральних** відносин.

Ми багато від чого з радянського минулого відмовились одним махом. Змахували, траплялося, й те, що змахувати, мабуть, було не слід, – список можна б зараз навести. Але робити це немає сенсу: для тих, хто все бачить і все розуміє, такий перелік не потрібний, а тим, хто бачити і розуміти не хоче або не може, – він марний.

Так, ми могли би дещо взяти із **позитивних** набутків власного минулого. Натомість швидко запозичили те, що запозичати було не лише не обов'язково, але й не бажано. Тут серед іншого викликає подив, що українські владні команди естафетно передають одна одній **такий радянський атавізм, як вирішальне право чиновників оцінювати професійні дані тих чи інших працівників, даючи (не даючи) їм звання, титули, нагороди.**

Можна припустити, що колись така система й відігравала роль певних стимулів для поліпшення індивідуальних фахових показників. Можливо, спочатку відзначали і нагороджували дійсно кращих. Але не треба бути великим знавцем нашого суспільного буття і соціальним психологом, щоби зрозуміти **неминучу мутацію первинних задумів і первинної практики.** І на сьогодні не багато лишилося серед нас таких, хто не усвідомлює, м'яко скажемо, умовності отих звань, значків, титулів, нагород.

Чому ж ми їх протягом 19 років непорушно зберігаємо? Кому і чому це вигідно? Хто тут виграє і хто програє? Замість відповіді зауважимо: у суспільствах, де підстави для таких запитань відсутні, у виграшу висококласні професіонали, суспільство, держава. Програє найчастіше той, хто не в змозі виконувати свою роботу якісно.

Ми по різному ставимось до Західного Світу. Причому почуття, як це нерідко трапляється, – полярні: від безоглядного захоплення до категоричного несприйняття. Обидві крайності розчаровують. Хотілося, аби рацію частіше було над емоціями, і щоби об'єктивність (коли вона не порожній звук) виводила нас крізь любов і нелюбов на ще одну позицію – **поваги** до тих зарубіжних цінностей, котрі на повагу заслуговують. Залучимо для прикладу правило, за яким, скажімо, в частині західних університетів за списування на контрольній (модульній) роботі студента звільняють без права поновлення... Здібній людині названий „вирок” із виключенням не загрожує. А от менш здібним доведеться стати перед вибором: або працювати вдвічі, втричі, вдесятеро більше, або, на жаль, зійти з дороги. Ця істина прищеплюється, як бачимо, зі студентської лави, а значить – і майбутнім представникам нашої професії. І це не залишає в них сумніву, що на науково-педагогічній площині не знайти тих дивних віконець, з яких вельми скромній за розумовими і фаховими даними людині можуть видати документ, котрий свідчить про потужний інтелект і професійну майстерність.

І не обминути нам зараз відомого сюжету вітчизняного байкарства: заєць дістав довідку, що він лев. І тут же йому – шану, посаду, зарплату, владу... Смішно? У байці, мабуть, так. Але коли замість алегоричного зайця діє реальний людський прототип, тоді вже не до сміху. Кількість і різновиди

гіпоінтелектуалів та псевдофахівців, сягаючи критичних величин, впливають на моральний, матеріальний та політичний стан суспільства, “забезпечуючи” йому втрати, провали, безлад і ганьбу.

Щодо України, то розумних і високоосвічених людей в ній ніяк не менше, ніж у будь-якій державі. Чому тоді не все гаразд? У переліку причин, які ми швидко готові виставити, будуть неодмінно підступи наших зовнішніх недоброзичливців. Воно-то так... Але до кінця об’єктивної відповіді ми не дамо ніколи, поки самі собі не скажемо: **чому заєць з дипломом лева влаштовує нас іноді більше, ніж справжній лев?..** Можна залишити це на рівні кумедного басчного сюжету, а можна – зарахувати до сакраментальних питань нашої дійсності.

Подумаймо над цим...

Повертаючись до розмови про почесні звання та відзнаки, згадаємо, що вони є і в освітній галузі, зокрема у вищій школі. І спочатку зобов’язані сказати добре слово про Колег, які почесні звання й відзнаки мають, і кому ті звання присвоїли заслужено.

Але у будь-якому випадку автор не висловився би за те, щоби когось – навіть при очевидній розбіжності між офіційними титулами та фактичними професійними даними – позбавляти вищезгаданих регалій.

Є інший шлях.

1. Тим, хто вже мають почесні звання та відзнаки, слід залишити їх довічно разом із пільгами, передбаченими Законом.

2. Настав однак час подумати про доцільність **подальшого** присвоєння викладачам почесних звань і відзнак, як таких, що на жаль, аж ніяк не відповідають іноді фактичному рівню професійної майстерності нагороджених.

3. Майстерність викладача ВНЗ¹⁰ визначається якістю його роботи за двома, образно скажемо, верстатними: **у студентській аудиторії та за письмовим столом**. Деякі додаткові міркування з цього приводу спробуємо висловити нижче. Але перед тим розглянемо пояснення до названих пунктів.

Перший і другий: там не стільки гуманність, скільки продуманий вибір між революційною дією і еволюційними змінами на користь останніх. Не завжди із допомогою свого роду шаблони, лома чи сокири можна виправити навіть найбільш прикрі помилки у „розбудові Держави” за незабутні 19 років. І ті, хто зі шпальт, трибун чи екранів кричать про корупцію, нечесність, некомпетентність, несправедливість, – праві лише наполовину: в тому, що корупції, несправедливості і непрофесіоналізму у нас, на жаль, вдосталь. Але будь-чій обіцянки змінити „все і зараз” – **не реальні**.

Поїзди, як кажуть, вже пішли. І деякі пішли далеко – не наздогнати. Є єдине, на наш погляд, рішення: не продовжувати сьогодні робити те, що було невдало зроблено вчора. Це хоча й повільний, але крок уперед. Гадаємо, його еволюційність краще, ніж високі революційні підскоки на місці з вигуками ганьби чи слави та обіцянками всенародного добробуту і щастя, які не вимальовуються навіть у надпотужній уяві.

¹⁰ Про середню школу краще скажуть працівники цієї ланки освітнього процесу. – В.Т.

Пункт третій. Говорячи про обдарованих людей нашої професії (а таких, повторюємо, достатньо), ми однак змушені час від часу визнавати наявність працівників, подекуди випадкових на університетському Олімпі. Вища освіта втрачатиме, коли ми легкою рукою продовжимо спрямовувати на викладацьку роботу осіб, не наділених відповідними **особистими** даними. Навчання людиною інших людей – **унікальне мистецтво**. А тому суто індивідуальне.

Ну не сприймемо ж як особисту образу, коли нам скажуть, що Ви, пане, не вмієте малювати, не здатні творити музику, не спроможні на шедевр у літературі, не зіграєте фахово в театрі і в кіно, не станете зіркою спорту... Оті „не вмієте”, „не здатні”, „Вам не дано” можна довго перераховувати. І всі розуміють: так, – для того, щоби чимось із названого (і доброї сотні неназваного) професійно займатися, потрібні особливі здібності. І коли їх немає, то результат не порадує.

А чи так вже часто спостерігаємо на вчених радах, ректоратах засіданнях кафедри, різноманітних наукових, науково-практичних та методичних конференціях належне протистояння посередності, непрофесіоналізму? **Що, – делікатне питання?** Мабуть нам тоді доведеться прочитати ще раз попередній абзац. Що ж до рядків наступних, то наважимося прилюдно написати слово, яке доцільно ввести у педагогічний, викладацький, лекторський обіг: **профнепридатність**.

У нашій професії таке поняття поки що відсутнє. І чи не саме тут ми стратегічно помиляємося. Для всіх видів **творчості** цей своєрідний діагноз не ганебне тавро, а об'єктивний, прагматичний підхід до роботи, результати якої особливо відчутно залежать від здібностей виконавців.

Література

Стаття є авторським матеріалом, частиною власної концепції, з найбільш повним висвітленням якої Шановні Читачі можуть, зокрема, ознайомитись у монографіях: *Тищенко В.М. У володіннях Логоса.* – Львів: Сполом, 2002. – 342 с.; *Тищенко В.М. Викладач вищої школи: феномен професії.* – Львів: Сполом, 2006. – 398 с. А також у навчальному посібнику: *Тищенко В.М. Лаконічна Україна.* – Львів: Сполом, 2009. – 320 с. (Гриф МОН).

Summary

Vadim Tyshchenko

Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
named after S.Z.Gzhytskyj

LEVEL OF TEACHING PROFESSION: DE JURE And DE FACTO

In the whole (after a wretched exception) world professionalism or vice versa – непрофесіоналізм of that or other worker has one difference only – him the proper name. There is a good specialist of „Dzhonson” and worse specialist of „Tomson”. All. The subsequent will do His Majesty Market of Services – legal, medical, scientific, political science, engineer, economic, architectural, detective, literary, pedagogical et cetera, et cetera The names of high quality technicians and their competitors of lower professional level become known quickly.

Стаття надійшла до редакції 5.03.2010